

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 1 4 1 5 1 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Četrtek, 12. junij 2014 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 1 prazno.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

M 1 4 1 5 1 1 1 0 3

Od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

1. Zgodovino 19. stoletja so zaznamovala številna nacionalna gibanja, ki so predstavila svoje načrte za prihodnost in zahteve v odnosu do drugih narodov.

Edina država v Italiji, ki je dobila kljub prizadevanjem reakcije ustavno vlado, je bilo kraljestvo Piemont-Sardinija. Piemontski ministrski predsednik grof Camillo Benso di Cavour, mož liberalnih misli in velik bojevnik meščanskega nacionalizma, je bil prepričan, da je treba spraviti italijansko vprašanje v ospredje pozornosti s sodelovanjem Italije v političnih dogajanjih v Evropi. Njegovi načrti so se izkazali za učinkovite.

(Vir: Zgodovina v slikah, zv. 15, stolpec 6780-6781. DZS. Ljubljana, 1980)

- 1.1. Katera država je imela odločilno vlogo v združevanju Italije?
- 1.2. Zakaj je ravno ta država odigrala to vlogo?

(2 točki)

2. Za združitev Italije je sredi 19. stoletja obstajalo več načrtov; načrt grofa Cavourja je bil eden od njih in se je izkazal kot najbolj uresničljiv.

- 2.1. Kako z izvirno besedo imenujemo obdobje italijanskega preroda?
- 2.2. Na podlagi slike 1 v barvni prilogi naštejite štiri države, ki so bile pred zedinjenjem na tleh današnje Italije.

(2 točki)

Slika 1: Spomenik zedinjenju Italije v Rimu

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/>. Pridobljeno: 12. 2. 2013.)

3. Z združitvijo Italije je bilo tudi konec Cerkevne države, ki je obstajala od 8. stoletja.
 - 3.1. Kako se je papež Pij IX. odzval na zasedbo Cerkevne države?
 - 3.2. S katero pogodbo iz leta 1929 je bilo dokončno rešeno vprašanje statusa voditelja katoliške skupnosti?

(2 točki)

4. V začetku 19. stoletja se je okrepilo tudi nemško nacionalno gibanje.

Bavarski politični publicist J. Siebenpfeifer je leta 1832 na slovesnosti na gradu Hambach izjavil:

Prišel bo dan, dan najplemenitejšega zmagoslavnega ponosa, ko se bodo Nemci iz alpskega pogorja in od Severnega morja, z Rena, Donave in Labe objeli kot bratje, ko bodo izginila carinska znamenja in zapornice, vsa državna znamenja ločevanja in oviranja in zatiranja, skupaj z ustavicami, ki jih podarjajo kot igračke nekaterim tečnim otrokom velike družine; ko bodo svobodne ceste in svobodne reke omogočale prost pretok vseh narodovih moči in sokov /.../

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 59. DZS. Ljubljana)

- 4.1. Kako se je imenovala zveza, v katero je bil od dunajskega kongresa do leta 1866 vključen nemški prostor?
- 4.2. Pomagajte si z zgornjim besedilom in pojasnite cilj organizatorjev političnega shoda v Hambachu.

(2 točki)

Slika 2: Shod na gradu Hambach

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 59. DZS. Ljubljana)

5. Po vojni med Prusijo in Francijo, ki se je končala januarja 1871, je prišlo do mirovnih pogajanj. Pri reševanju uporabite sliko 2 v barvni prilogi.
- 5.1. Kateri pokrajini je pridobila Nemčija zaradi zmage nad Francijo?
 - 5.2. S katerima državama se je Prusija še zapletla v vojne med združevanjem Nemčije?
 - 5.3. Kako je združitev Nemčije spremenila politično razmerje moči v celinski Evropi?

(3 točke)

6. Drugo nemško cesarstvo (rajh) je bilo razglašeno 18. januarja 1871 po zmagoviti vojni nad Francijo.
- 6.1. V katerem mestu je bilo razglašeno nemško cesarstvo?
 - 6.2. Kdo je bil pruski ministrski predsednik, ki je vodil združevanje Nemčije?
 - 6.3. Pojasnite eno izmed težav, na katero je naletela združena Nemčija.

(3 točke)

Slika 3: Slovesnost ob razglasitvi cesarja

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 75. DZS. Ljubljana)

7. Nemško cesarstvo je bilo zveza številnih držav in mest.

Nemška država je bila ustavna monarhija, skrojena po osebni meri državnega kanclerja, državna oblast, ki ni bila nikomur odgovorna, je imela v njej velike pravice, ljudstvo, zastopano v parlamentu, pa manjše možnosti kot v zahodnoevropskih narodnih državah. Že od nastanka je bila obremenjena s številnimi dvomljivimi kompromisi med monarhično avtoriteto s silami birokracije, plemstva in vojske.

(Vir: Svetovna zgodovina, str. 507. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1976)

- 7.1. Kdo je imel poleg cesarja v nemški državi največjo moč?
- 7.2. Iz zgornjega besedila navedite, v čem se je nemški parlament razlikoval od tistih v zahodnoevropskih državah.
- 7.3. S katerimi ukrepi je prišla Nemčija v konflikt s katoliško cerkvijo?

(3 točke)

8. Politično in gospodarsko življenje v Veliki Britaniji sta sredi 19. stoletja oblikovali dve tudi za poznejšo zgodovino pomembni stranki, ki sta se menjavali pri vodenju vlade.

Obkrožite črki pred imenoma strank, ki sta v 19. stoletju obvladali politično življenje v Veliki Britaniji.

- A torijci
- B nacionalsocialisti
- C whigijci
- D radikanci

(2 točki)

9. Med vladanjem francoskega cesarja Napoleona III. po letu 1851, ko je prišel do cesarskega naslova z veliko podporo ljudstva, so Francozi izražali svojo politično voljo z neposredno demokracijo.

Napoleon III. je vso oblast skoncentriral v svojih rokah. Na podlagi splošne (moške) volilne pravice izvoljeni parlament je sicer glasoval o zakonskih predlogih in višini davkov, a poslanci niso smeli razpravljati ali kritično presojsati dela izvršilne oblasti. Ministri so bili odgovorni cesarju, ta pa 'francoskemu narodu', ki ga je o vseh pomembnejših odločitvah 'sprasheval'.

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 85. DZS. Ljubljana)

- 9.1. Kako so ljudje neposredno izražali svojo politično voljo?
9.2. Zakaj so cesarja Napoleona podpirali tudi delavci?

(2 točki)

10. Marca 1871 je bila v Parizu razglašena pariška komuna, ko so oblast prevzele radikalne skupine. Dogajanje v Parizu je odmevalo po vsem svetu, tudi na Slovenskem.

Iz Pariza – Strašno gospodari drhal, ki zdaj vlada Pariz; hiše podira, cerkve ropa, ljudi mesari; glavarji se že med seboj koljejo. Armada postavne vlade Verzajlske se čedalje bolj bliža Parizu in je že predrla ena vrata. Strašno bode klanje, kadar z veliko silo stopi v mesto. 28.000 bomb je vrgla v Pariz.

(Vir: Kmetijske in rokodelske novice, 24. maja 1871)

Obkrožite tri ukrepe, ki jih je sprejela nova revolucionarna oblast oziroma komunardi.

- A splošna oborožitev ljudstva
- B uvedba starostne pokojnine
- C ločitev Cerkev od države
- D prepoved točenja alkohola
- E podražavljanje pošte
- F enakopravnost žensk

(3 točke)

11. Berlinski kongres julija 1878 je bil za narode na Balkanu pomembna prelomnica, ki je v marsičem določila njihovo prihodnost in hkrati povzročila nove zaplete v tem delu Evrope.

Iz določb berlinskega kongresa:

Člen 1. Bolgarija se ustanavlja kot avtonomna in tributarna kneževina pod suverenostjo Njegovega cesarskega veličanstva Sultana; imela bo krščansko vlado in narodno milico. Člen 64: Ta pogodba bo ratificirana in ratifikacijske listine bodo izmenjane v Berlinu v treh tednih ali prej, če bo to mogoče.

(Vir: Zgodovinska čitanka za sedmi razred, str. 60–62. DZS. Ljubljana, 1983)

V krajšem razmišljanju pojasnite pomen berlinskega kongresa. Pri zapisu upoštevajte naslednje elemente: zakaj je Nemčija zahtevala sklic kongresa; katera država je izgubljala ozemlje na Balkanu; katerim državam je berlinski kongres priznal neodvisnost; opišite nastajanje samostojne bolgarske države in kako so odločitve kongresa vplivale na nemško-ruske odnose. Pomagajte si z zgornjim besedilom in sliko 3 v barvni prilogi.

(5 točk)

12. Interesi evropskih velesil so se začeli v drugi polovici 19. stoletja usmerjati na druge celine.

Pesem britanskega avtorja Rudyarda Kiplinga *Belčevo breme* (napisana leta 1899)

Vzemite Belcu breme –
pošljite rod cvetoč –
sinove poženite
jetnikom na pomoč,
da bodo pričakali
nasršeno svojat –
zajeto mrko ljudstvo,
polzlo, poltročad.

Vzemite Belcu breme –
da laže bo prestal
in grožnjo muk zastrl,
ponos obvladoval,
s preprostim govorjenjem
kar stokrat bo povzel,
pa drugim prednost dal
in drugim dobro del.

(Prevod Arko, A., 1997: Demokracija v Britaniji, str. 206. DZS. Ljubljana)

- 12.1. Razložite pojem imperializem.
- 12.2. Pomagajte si z zgornjim besedilom in pojasnite, kakšen je bil odnos Evropejcev do prebivalcev dežel, ki so jih osvajali.
- 12.3. Glede na sliko 4 v barvni prilogi naštejite vsaj tri tekmičice Velike Britanije v njenih osvajalnih načrtih v Afriki.
- 12.4. Katera afriška država se je ob koncu 19. stoletja vojaško obranila pred napadom Italije?
(4 točke)

13. Konec leta 1853 se je začela krimska vojna, ki se je končala s pariško mirovno konferenco leta 1856.

Na črto pred državo napišite P za države, ki so podpirale Turčijo, in N za države, ki so pričakovale korist od njenega propada in se bojevale proti njej.

_____ Avstrija

_____ Velika Britanija

_____ Francija

_____ Piemontsko-sardinsko kraljestvo

_____ Rusija

_____ Prusija

P podpirale

N nasprotovale

(3 točke)

14. Katera pridobitev je Veliki Britaniji po letu 1869 omogočila širjenje oblasti v Afriki in Aziji?

(1 točka)

Slika 4: Slovesno odprtje v Port Saidu

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/>.
Pridobljeno: 12. 2. 2013.)

15. Po letu 1820 je na grškem ozemlju izbruhnili več uporov proti turški oblasti. Nastale so tajne zveze, ki so krepile nacionalno gibanje, vplivale na evropsko javno mnenje in pripravljale upor. Leta 1822 so Grki razglasili neodvisnost in sprejeli ustavo.

Knez Aleksander Ypsilanti, eden od voditeljev upora, je ob začetku vstaje vzklikal:

Na noge! Na noge! Za vero in za domovino! Prišla je ura. Grki! /.../ Vsa Grčija naj se združi v eni sami volji. Zven trobent in zamolklo zvenčanje orožja vas kliče v boj; Evropa pričakuje od vas čudeže poguma; naši tirani trepečejo in se pripravljajo na beg.

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 63. DZS. Ljubljana)

- 15.1. Na kaj so se v svojih zahtevah sklicevali grški uporniki?

- 15.2. Navedite, kako se je preostala Evropa odzvala na grška prizadevanja.

(2 točki)

Slika 5: Spomenik podpornikov grške vstaje v Atenah

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/>.
Pridobljeno: 12. 2. 2013.)

M 1 4 1 5 1 1 1 1 1

16. Po desetletjih nacionalnih napetosti je bila habsburška monarhija reorganizirana. Pri tem so največ pravic dosegli Madžari, ki so si oblast delili z nemškimi nacionalisti. Cesar Franc Jožef se je spremembam upiral, cesarica Elizabeta pa je bila vedno bolj na strani Ogrov; nazadnje so jo imeli za svojega 'angela varuha'.

Navzočnost cesarice v Budi je imela sprva pozitivne posledice za monarhijo. Pripomogla je k oživitvi lojalnosti Madžarov v času, ko bi nekatere izmed njih lahko zamikalo, da bi izrabili priložnost in ločili domovino od Avstrije. Toda kmalu so se pokazali negativni vidiki cesaričinega bivanja na Madžarskem.

(Vir: Bled, J. P., 1990: Franc Jožef, str. 287. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 16.1. Pojasnite, kaj je povzročilo, da se je habsburška monarhija preoblikovala.
16.2. Opišite, katerega leta in kako je bila habsburška monarhija na novo urejena.
16.3. Navedite vsaj dve področji delovanja države, ki sta po preureditvi ostali skupni.

(3 točke)

17. V preurejeni habsburški monarhiji so imeli najmanj pravic slovanski narodi, ki so predstavljali večino prebivalstva. Zato so nastajale nove nacionalne napetosti.

Češkemu in slovaškemu narodnemu gibanju se je /.../ odpirala nova doba poostrenih narodnostnih bojev. František Palacky je že leta 1865 izrazil svoje dvome o možnosti pravične preureditve Avstrije z odločnimi besedami: 'Bili smo pred Avstrijo, bomo tudi po njej.'

(Vir: Husa, V., 1967: Zgodovina Čehov in Slovakov, str. 206. DZS. Ljubljana)

Pomagajte si s sliko 5 v barvni prilogi ter povežite del države in narod, tako da na črto pred imenom naroda napišete črko dela preurejene monarhije, v katerem je živela večina posameznega slovanskega naroda.

_____ Slovenci	
_____ Vojvodinski Srbi	
_____ Čehi	A Avstrija
_____ Poljaki	O Ogrska
_____ Slovaki	
_____ Ukrajinci	

(3 točke)

18. Že od starega veka so v raznih delih Evrope potekale sovražne akcije proti Judom. Pregarjanja so se pogosto izrodila v pokole delov židovskega prebivalstva, osamitve in druge oblike sovražnosti.

Vzroki so bili različni, na primer gospodarske ali verske narave, večinoma so prebivalci občutili Žide kot tujke v svoji sredi in so jim često pripisovali razkrojevalno, razdiralno delovanje do svojega naroda.

(Vir: Zgodovina v slikah, zv. 16, stolpec 7589. DZS. Ljubljana, 1980)

Navedite vsaj dva očitka, ki sta spodbujala sovrašтво do Judov.

(1 točka)

19. Konec 19. stol. se je v več delih Evrope začelo gibanje za ustrezno rešitev judovskega vprašanja in za oblikovanje judovske države kot najboljše rešitve.

Pojasnite spodaj navedena pojma, povezana z judovstvom.

(2 točki)

SIONIZEM

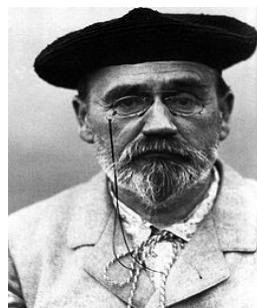
ANTISEMITIZEM

20. Zadnje desetletje 19. stoletja je Francijo pretresala tako imenovana 'Dreyfusova afera'. Častnik Alfred Dreyfus je bil obtožen izdaje vojske in Francije ter bil degradiran.

20.1. Navedite ime in priimek uglednega pisatelja na sliki 6, ki je s spisom Obtožujem stopil v bran Alfredu Dreyfusu.

20.2. Zakaj je bil Dreyfus primerna oseba za obsodbo na pravno dvomljivem procesu?

(2 točki)

Slika 6: Francoski pisatelj in novinar (1840–1902)

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/>. Pridobljeno: 12. 2. 2013.)

21. Hkrati z oboroževalno tekmo se je konec 19. in na začetku 20. stoletja okrepilo mirovno gibanje ter več pobud za tesnejše sodelovanje med državami. Nastajati so začela razna mirovna društva in združenja.

Kako se s tujko imenuje gibanje za mirno reševanje sporov?

(1 točka)

22. Zadnji del 19. in začetek 20. stoletja je minil v oblikovanju svetovnih imperijev, pri čemer so imele odločilno vlogo evropske države. Združene države Amerike so nameniale pozornost predvsem ameriški celini in ne toliko vojaškim posegom v drugih delih sveta.

Kolonije so bile v tej vlogi popolnoma podrejene, saj so bile surovinska baza, dajale so poceni delovno silo in bile trg za izdelke iz kolonialnih metropol. Imperialistične države so poskušale čim bolj zadostiti vsem svojim potrebam v trgovanju s kolonijami, da ne bi bile odvisne od uvoza iz drugih držav, s katerimi so se borile za kolonialni imperij.

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 9. DZS. Ljubljana)

22.1. Kaj so evropskim državam predstavljale kolonije?

22.2. Navedite novi kolonialni sili, ki sta se vključili v delitev sveta po združitvi.

(2 točki)

Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju

23. Že pred izbruhom prve svetovne vojne so med državami začela nastajati zavezništva, ki so nato med vojnimi spopadi izoblikovala dva tabora.
- 23.1. Pomagajte si s sliko 6 v barvni prilogi ter navedite oba nasprotujoča si tabora in vsaj po tri države iz vsakega tabora, udeležene v vojni v Evropi do leta 1916.
- 23.2. Pojasnite razloge za prestop Italije v nasprotni tabor leta 1915.

(3 točke)

24. Čeprav so nemški vojaški strategji načrtovali »bliskovito vojno« (Blitzkrieg), je bilo kmalu odprtih več front. Razvila se je pozicijska vojna.
- 24.1. Na kateri fronti je bilo bojišče, na katero spominja spomenik na sliki 7?
- 24.2. Pojasnite značilnosti pozicijske vojne.

(2 točki)

Slika 7: Eden od spomenikov žrtev v bitkah pri Verdunu

(Vir: osebni arhiv)

25. Po končanih bojih se je januarja 1919 v Parizu začela mirovna konferenca, ki naj bi prinesla mir in uredila odnose med evropskimi državami. Nanjo niso bile povabljene poraženke in Rusija. Slednja je zaradi boljševistične revolucije prinašala v Evropo strah pred revolucionarnimi nemiri. Pogajanja so prinesla tako imenovano »versajsko Evropo«.

Slika 8: »Veliki štirje«, ki so na pariški mirovni konferenci krojili usodo sveta po prvi svetovni vojni

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/>. Pridobljeno: 15. 2. 2013.)

- 25.1. Za kakšno načelo v mednarodnih odnosih se je zavzemal ameriški predsednik T. W. Wilson?
- 25.2. Navedite še preostale tri države, katerih voditelji so krojili podobo versajske Evrope. Pomagajte si s sliko 8.

(2 točki)

Prazna stran

M 1 4 1 5 1 1 1 1 1 7

V sivo polje ne pišite.

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)

Slika 1

(Vir: Atlas svetovne zgodovine, str. 217. Cankarjeva založba in DZS. Ljubljana, 1989)

Slika 2

(Vir: Atlas svetovne zgodovine, str. 216. Cankarjeva založba in DZS. Ljubljana, 1989)

Slika 3: Balkan po berlinskem kongresu

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 52. Modrijan. Ljubljana, 1999)

Slika 4: Posest v Afriki pred letom 1914

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 95. DZS. Ljubljana)

Slika 5

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 80. DZS. Ljubljana)

Slika 6: Prva svetovna vojna v letih 1914–1916

(Vir: Zgodovinski atlas za osnovno šolo, str. 35. DZS. Ljubljana, 1999)